

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı

Bankalar Caddesi Minerva Han 2/3 Karaköy 34425 İstanbul

Tel: +90.212.292 89 03 Faks +90.212.292 98 41

info@tesev.org.tr www.tesev.org.tr

Güvenlik Denetiminde Sivil Aktörler

Aylık İzleme Raporu Aralık 2007

Özge Genç

Proje Asistanı, Demokratikleşme Programı, TESEV

Bu aylık izleme raporu, Aralık ayı boyunca Türkiye’de güvenlik sektörüne ilişkin meydana gelen gelişmelerle ilgili bilgi vermeyi amaçlamaktadır. Bunun için TESEV Demokratikleşme Programı bünyesinde düzenli olarak gerçekleştirilen medya taramasından ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinden yararlanılmaktadır.¹

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), geçtiğimiz ay 28 Kasım’da, Türk Silahlı Kuvvetleri’ni (TSK) sınır ötesi operasyona ilişkin olarak yetkilendirmişti. Bu yetki üzerine TSK’nın gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonlar Aralık ayında medyanın gündemini oluşturdu. Aralık ayının diğer dikkat çekici gelişmeleri arasında, medyada çok sık yer alması da yeni silah alımları ve TBMM’deki savunma bütçesi görüşmeleri, Malatya ve Şemdinli davaları ve polis kurşunun İzmir’de Baran Tursun isimli gencin ölümüne yol açması yer aldı. Kasım ayı izleme raporunda da yer alan, Dağlıca’da 21 Ekim 2007 tarihinde meydana gelen çatışmada PKK tarafından kaçırılarak iki hafta rehin tutulan sekiz askerın teslim edilmesi ve "emre itaatsizlik ve fırar" gerekçeleriyle tutuklanması konusundaki gelişmeler, dava hakkında verilen gizlilik kararının sürmesi nedeniyle medyada yer almadı.

Sınır ötesi operasyon

Aralık ayı boyunca yazılı ve görsel basının gündeminde TSK’nın Kuzey Irak’ta gerçekleştirdiği sınır ötesi hava operasyonları geniş yer tuttu. Ana akım medya operasyonlarla ilgili haberleri çoğu zaman sorgulamadan ve kışkırtıcı bir tarzla kamuoyuna sundu. Buna en iyi örnek, 17 Aralık 2008 tarihli *Hürriyet* gazetesinin haber başlıklarıydı. Gazete, ay boyunca birçok televizyon haberi görüntüsünde de görmeye alıştığımız bir üslupla, “Konu komşu duysun elimiz ağırdır” ve “Kör

¹ Bu proje Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenmekle birlikte, içeriğinden sadece TESEV sorumludur. Bu raporda ifade edilen görüşler, analiz ve öneriler TESEV ve Avrupa Komisyonu’nun resmi görüşlerini yansıtmamaktadır.

karanlıkta tepelerine bindik” gibi başlıklar attı.² Hava saldırılarının boyut ve gösterişine dikkat çeken haberlerin karşısında, operasyon için harcanan kaynakların maliyeti, operasyon sırasında sivillerin zarar görüp görmediği ve askeri olmayan siyasi açılımların gerekliliği tartışmaları çoğu zaman ikinci planda kaldı. Sınır ötesi harekâta karşı medyanın tavrı, kamuoyunun olayı sorgusuz sualsiz kabullenmesini de büyük ölçüde kolaylaştırdı. Aralarında İnsan Hakları Derneği İstanbul eski Şube Başkanı Eren Keskin'in de bulunduğu İstanbul Barış Meclisi Grubu'nun Beyoğlu Galatasaray Meydanı'nda mum yakarak sınır ötesi operasyona karşı tepkilerini dile getirdiği sırada, kalabalığa bağırarak bir vatandaşın, TSK'nın karalanmaya çalışıldığını belirterek eylemcilere tepki göstermesi bu konuda gündeme yansıyan gelişmelerden sadece biri oldu.³ Sınır ötesi operasyona tepkiler genellikle sol partilerden geldi. *Radikal* gazetesinin verdiği haberde Sosyalist Demokrasi Partisi (SDP), Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP), Emegın Partisi (EMEP), Emekçi Hareket Partisi (EHP), Devrimci Sosyalist İşçi Partisi (DSİP) ve İnsan Hakları Derneği'nin (İHD) yanı sıra 15 sivil toplum örgütü bir araya gelerek, TSK'nın Kuzey Irak'a gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyona tepki gösterdi ve AKP'yi 'Savaş hükümeti' olarak niteledi.⁴

TSK'nın PKK'ya karşı Kuzey Irak'a sürdürmeye yönelik sınır ötesi hareketin sinyalleri Aralık ayı başında gerek TSK'nın internet açıklamalarıyla⁵, gerekse Başbakan Erdoğan'ın gazetecilerle yaptığı söyleşiler⁶ aracılığıyla kamuoyuna duyuruldu. 28 Kasım 2007'de TBMM'deki çoğunluğun TSK'yı sınır ötesi harekât için yetkilendirmesi, CHP ve MHP'li siyasetçiler tarafından olumlu karşılanırken, DTP'li siyasetçiler operasyonun sorunları çözemeyeceğini sık sık tekrarladılar⁷. Medya TSK'ya sınır ötesi harekât yetkisi veren teskere meclisten geçtiğinden beri operasyonun ne zaman öğrenmek için siyasileri sıkıştırmaktaydı⁸. Operasyonun başlaması hem siyasetçiler, hem de medya tarafından büyük heyecanla karşılandı. Başbakan Erdoğan ve diğer AKP'liler teskerenin çıkması ile operasyonların başlaması arasındaki günlerde sık sık medyadan ve muhalefetten gelen “neden geç kalındığı” konusundaki sorulara açıklık getirmek zorunda kaldı⁹. MHP'li yetkililer küçük müdahalelerle ve “nokta operasyonlarıyla” yetinme eğiliminde olan AKP'nin operasyon kararı almakta çok geciktiğini vurgularken¹⁰; CHP'liler Kuzey Irak'a operasyonun başlamasının olumlu olduğunu, ancak eskiden olduğu gibi çekingen davranılmaması gerektiğinin altını çizdiler¹¹. Tezkereye ret oyu kullanan ve sınır ötesi harekâta karşı duruş sergileyen DTP'liler ise ay boyunca siyasilerin ve askerın ağır eleştirisi oklarına maruz kaldı.

Aralık ayı başlarında yoğun bir şekilde gündemin ön sıralarını kaplayan çatışmalar ve savaş görüntüleri yerini DTP'nin meclisteki varlığı ve sınır ötesi operasyon karşıtı duruşu etrafında dönen tartışmalara bıraktı. Yaşar Büyükanıt'ın Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı Stratejik Araştırma ve Etüd Merkezi'nin (SAREM) "PKK Kongra/Gel Terör Örgütüne Yönelik Ekonomik ve İdeolojik Desteğın Kesilmesi" sempozyumunda yaptığı konuşma medyanın ve kamuoyunun dikkatini DTP'nin meşruiyeti tartışmalarına çekti. Sempozyumda konuşan Büyükanıt “Terör hem siyasallaştı, hem de legalleşti, legalleşmeyen tek, onun silahlı terör boyutu...

² *Hürriyet*, 17.02.2007

³ “Sınırötesi operasyonları protesto edenlere halk tepki gösterdi,” *Zaman*, 05.12.2007

⁴ “Sol partiler operasyona tepkili,” *Radikal*, 20.12.2007

⁵ “Asker K. Irak'a gireceğini resmen ilan etti,” *Hürriyet*, 01.12.2007

⁶ “Yetki TSK'da; *Radikal* 01.12.2007 Harekât yetkisi TSK'da...,” *Hürriyet*, 01.12.2007

⁷ “CHP ve MHP olumlu bakıyor, DTP: Operasyon sorunu çözmez,” *Radikal*, 01.12.2007

⁸ “Hükümet, TSK'ya sınır ötesi operasyon için yetki verdi 'Tezkere sümenaltı edilmedi,” *Zaman* 01.12.2007

⁹ “Gecikildi' diyenlerin acemi olduğu ortada,” *Hürriyet*, 02.12.2007; “Erdoğan: Asker ne yapacağını bilir,” *Radikal*, 02.12.2007; “Erdoğan 'TSK bilir' dedi,” *Sabah*, 02.12.2007

¹⁰ “MHP: Nokta operasyon yetmez,” *Sabah*, 02.12.2007

¹¹ “Çekingenlik şehit sayımızı artırdı,” *Hürriyet*, 03.12.2007

Legalleşme, legalleşmenin bir kısmı tamam, örgüt bazında legalleşme, örgütün legalleşmesi kaldı. O teklifler, şunlar, bunlar anayasa değişiklikleri"¹² dedi. Bu sözler üzerine "Legalleşme ile neyi kastediyorsunuz?" diye soran gazetecilere, Büyükanıt tarafından "Meclis'te varlar. Anayasa değişikliği teklifi bile veriyorlar" yanıtı verildi¹³. Büyükanıt'ın sözleri uzun süre medyanın gündemini meşgul etti. DTP'li milletvekili Hasip Kaplan terörün meclise girdiği iddialarına verdiği cevapta "Milletvekilleri, kesinleşmiş mahkeme kararı olmadan suçlanamazlar. Suçlandıkları takdirde, bu suçlamalar iftira, bunu yapanlar da müfteri durumuna düşer" dedi.¹⁴ TBMM Başkanı Köksal Toptan, Genel Kurmay Başkanı'nun bu açıklamalarına karşılık, "DTP ile ilgili Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açmış olduğu bir dava var. Bu davanın sonucunu beklemek lazım. Yargının en doğru kararı vereceğine inanmak lazım. O nedenle bu aşamada başka bir yorum yapmayı doğru bulmuyorum" dedi¹⁵. AKP Genel Başkan Yardımcısı Dengir Mir Mehmet Fırat, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt'ın 'PKK Meclis'e girerek legalleşti' sözlerini değerlendirirken "PKK her yerde olabilir. Ama ben Meclis'te pek rastlamadım. Genel Kurul salonunda da görmedim"¹⁶ dedi. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Genel Başkanı Devlet Bahçeli, DTP'li milletvekillerini kast ederek, PKK'yla ilişkileri olan kişileri parlamentoda oturdukları bölümün solunda gördüklerini söyledi¹⁷. MHP'li milletvekilleri ise Büyükanıt'ın sözlerinin "başarısızlığının itirafı" olduğunu ve istifa etmesi gerektiği şeklinde tepki gösterdi¹⁸. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ise Büyükanıt'ın istifası üzerine yapılan tartışmalar hakkında "Türkiye'de herkes görevinin başındadır. TSK'nın verdiği büyük mücadele ortada. TSK büyük fedakârlıklarla iç güvenlik harekâtını götürüyor [...] TSK, dünyanın en zor coğrafyasında, terörle mücadele ediyor. Bütün kurumlarımızın, hepimizin birbirimizle bütünleşmesi ve desteklemesi gerekiyor. Hele hele bu mücadele içinde olan önemli şeyleri, hiçbirimizin polemik konusu yapmaması lazımdır, herkes korumalıdır"¹⁹ diyerek askerlerin yaptıklarının ve söylediklerinin tartışılmaması, onların her koşulda korunması gerektiği izlenimini bıraktı.

Aralık ayında PKK ile savaş gündemi çerçevesinde, medyanın uzun süre ele aldığı bir başka konu Kanal D Haber Gurup Başkanı Mehmet Ali Birand'ın sorularını yanıtladığı programda yine Yaşar Büyükanıt'tan geldi. Büyükanıt, bu programda "Türk Silahlı Kuvvetleri, Türk halkına ve bütün dünyaya şu mesajı vermiştir: Kış da olsa, kar da yağsa, mağarada da yaşasalar biz onları bulup, vururuz ... İstihbarat açısından da hiçbir sıkıntı yoktur ... artık bizim için onların kampları 'BBG [Biri Bizi Gözetliyor] Evi'²⁰ gibidir dedi. TSK'nın PKK kamplarını çıplak gözle "BBG evi gibi" gözetlemesini İsrail'den kiralanan Heron (Kartal) adlı insansız hava aracının sağladığı haberleri de gündemde yerini aldı. Türkiye, 2008 sonunda da İsrail'den 183 milyon dolara satın alacağı 10 Heron'u TSK envanterine katacak²¹. Bu haberler İsrail ve Türkiye arasındaki savunma işbirliğinin son dönemde oldukça güçlendiğine de işaret ediyor. İsrail'in savunma sanayisi ürünlerinin Kuzey Irak'ta PKK'ya karşı kullanılmasına karşı çıkmadığı da biliniyor.

Operasyona yabancı medyanın ilgisini de sık sık aktaran basın, dünya basınına PKK'ya "terörist" değil, "gerilla, militan ve isyancı" demekle eleştirdi²².

¹² "Büyükanıt: PKK siyasallaştı," *Gündem*, 11.12.2007

¹³ "Terör legalleşti," *Hürriyet*, 12.12.2007; "Büyükanıt: Terör legalleşti," *Radikal*, 12.12.2007

¹⁴ "DTP'li Kaplan'dan Büyükanıt'a cevap," *Hürriyet*, 12.12.2007; "DTP'li Hasip Kaplan'dan Büyükanıt'a cevap," *Zaman*, 12.12.2007

¹⁵ "Toptan'dan Büyükanıt'a: Yargı kararını beklemek lazım, yorum doğru değil," *Zaman*, 12.12.2007

¹⁶ "Fırat: Genel Kurul'da PKK'lı görmedim," *Radikal*, 13.12.2007

¹⁷ "Bahçeli'den Büyükanıt'ın açıklamalarına destek," *Sabah*, 13.12.2007

¹⁸ "MHP'den Büyükanıt'a istifa çağrısı," *Hürriyet*, 13.12.2007

¹⁹ "Kahramanlar tartışılmasın," *Hürriyet*, 15.12.2007; "Başkomutan sahip çıktı," *Radikal* 15.12.2007; "Gül'den Org. Büyükanıt'a destek: Görevinin başında," *Zaman*, 15.12.2007

²⁰ "PKK kampları artık bizim için BBG evi," *Hürriyet*, 16.12.2007

²¹ "BBG evi'nin gözcüsü," *Radikal*, 20.12.2007

²² "Tüm dünya operasyonu konuşuyor," *Sabah*, 17.12.2007

Savunma Harcamaları, TBMM'de Savunma Bütçesi Tartışmaları ve Medya

PKK'ya karşı sınır içi ve ötesinde yapılan yoğun harekât askeri savunma harcamalarını artırırken, yeni savunma ihtiyaçları da doğurdu. TSK'nın Kuzey Irak'taki PKK kamplarına toplam 52 F-16 ve F-4 uçağı ve topçu desteğı ile gerçekleştirdiğı 4 saatlik operasyonunun yaklaşık maliyetinin 20 milyon dolar olduğı öne sürüldü. Bunun 5 milyon dolarını uçaklarda kullanılan yakıt, 13 milyon dolarını atılan bombalar, 2 milyon dolarını ise atılan topların oluşturduğı açıklandı²³.

Aralık ayı boyunca TSK'ya yeni silah alımlarına ilişkin haberler medyada yer aldı. En çok ilgiyi silah endüstrisinin yerelleşmesi, savunma yatırımlarının yerli kaynaklardan karşılanarak üretimde yerli payının artırılması konularında yapılan haberler ve tartışmalar çekti. Bu doğrultuda Türkiye'deki yaklaşık 11 adet savunma şirketinin 3 bin adet taktik tekerlekli kara araç yapımında görev alması söz konusu oldu²⁴. Savunma sanayinin yerelleşmesi üzerine yapılan haberler, Savunma Sanayi İcra Komitesi (SSİK)'nin 5 Aralık'ta yaptığı toplantı sonrasında da gündemde yerini aldı. Toplantının ardından Savunma Bakanı Vecdi Gönül'ün açıklamasına göre, yeni dönemde er ve erbaşın kullandığı G-3 piyade tüfeğı yerine modern piyade tüfeğı ve modern makinalı tüfek projesine başlanacak; Norveç Kongsberg firmasından Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından kullanılan Seahawk helikopterleri için Penguen güdümlü mermi satın alınacak; milli imkanlarla savaş gemisi yapım çalışmalarına başlayan Savunma Sanayi Müsteşarlığı (SSM) yeni bir adım atarak milli imkanlarla fırkateyn yapımı projesine başlayacak ve projede 4 adet fırkateyn 1,6 milyar dolara mal edilecek²⁵. Aynı zamanda TSK'nın düzenleyeceği askerî hareketlere güç kazandırmak amacıyla Chinook (CH-47) tipi dev nakliye helikopterleri alınması kararı da medyaya yansıyan gelişmeler arasındaydı²⁶. Yukarıda da sözü edildiğı üzere, *Radikal*'den Tolga Akıner'in haberinde, havada 52 saat kalan insansız araç Heron sayesinde komutanlar, oturdukları yerden PKK'ya yönelik kapsamlı hava harekâtını anında izleyebilecek ve Türkiye 2008 yılı sonunda 10 adet Heron sahibi olacak²⁷.

Bu süreç içinde, İçişleri Bakanı Beşir Atalay'ın talimatı ile terörle mücadelede etkin rol oynayan Özel Harekat timlerine personel ve lojistik destek verilmesi ve 2008'de özel time 500 yeni personel daha katılması da kararlaştırıldı. Özel Harekat timlerinin lojistik ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla da Emniyet Genel Müdürlüğü bütçesinden 26 milyon YTL kaynak ayrıldı²⁸.

Aralık ayı içinde, ana akım medya arasında çok fazla ilgi çekmeyen bir haber daha vardı. Geçtiğimiz yıla göre %1,8 artış gösteren, 13 milyar 272 milyon YTL'lik 2008 Milli Savunma Bakanlığı bütçesi 11 Aralık'ta TBMM'de onaylandı. *Birgün* ve *Bianet* gibi yayın kuruluşları, savunma bütçesi görüşmeleri sırasında konuşma yapan Aysel Tuğluk'un sözlerine geniş yer verdi. Meclis konuşması sırasında diğer milletvekillerinin ağır eleştirilerine hedef olan Aysel Tuğluk'un konuşma metni *Bianet* tarafından tam metin olarak yayımlandı²⁹. Tuğluk, konuşmasında savunma harcamalarının azaltılmasını, harcamaların denetlenmesini, yoksulluğun giderilmesini istedi. Bir uçak gemisine harcanan parayla Diyarbakır'daki 400 bin insanın açlıktan kurtarılacağı ve bir uçağı harcanan parayla 3,5 milyon çocuğun dört yıllık öğrenim olanağının karşılanabileceğı gibi

²³ "PKK'ya bombalar 20 milyon dolara yağıdı," *Hürriyet*, 18.12.2007

²⁴ "Savunma projeleri tam gaz," *Zaman*, 20.12.2007

²⁵ "Piyadeye yerli modern tüfek geliyor," *Hürriyet*, 6.12.2007

²⁶ "Silahlı Kuvvetlere 'Uçan Kale'," *Zaman*, 06.12.2007

²⁷ "BBG evi'nin gözcüsü," *Radikal*, 20.12.2007

²⁸ "Özel Harekâtçı alınacak," *Zaman*, 12.12.2007

²⁹ *Birgün*, 13.12.2007; "Tuğluk'un Bütçe Konuşması: Silaha Değıl, İnsana Para Ayrılım," *Bianet*, 14.12.2007

örnekler veren DTP'li milletvekili, profesyonel ordu çalışmalarına bir an önce başlamanın, zorunlu askerlik sürecinin kısaltılmasının, vicdani ret hakkı tanınmasının, savunma bütçesi harcamalarını şeffaflaştırmanın ve denetime açmanın ve savunmaya daha adil bir bütçe payı oluşturmanın önemine değindi.

Eurasia Daily Monitor'de yazan Lale Sarıbrahimoğlu'nun verdiği bilgilere göre ekonomik kısıtlamalar nedeniyle geçtiğimiz yıllarda azaltılan Milli Savunma Bakanlığı bütçesi, Türkiye'nin 2008 bütçesinin %6'sını, gayri safi milli hasılanın %1,85'ini temsil etmekte. Söz konusu rakamların bütçe dışı harcamaları içermediğini belirten Sarıbrahimoğlu, 2007'de Savunma Sanayi Müsteşarlığı'na (SSM) ayrılan destek fonunun resmi olmayan rakamlara göre 2,4 milyar YTL'ya ulaştığını belirtti³⁰. Bu konuda, Kasım 2007'de açıklanan Avrupa Birliği İlerleme Raporu'nda da Türkiye'de askeri bütçe ve harcamalar üzerinde parlamenter gözetimin güçlendirilmesi konusunda hiçbir ilerleme olmadığı ifade edilmişti.

Polis Kurşunu

Geçtiğimiz aya damgasını vuran bir başka gelişme de, İzmir'de 25 Kasım'da, 20 yaşındaki Baran Tursun'un 'Dur' ihtarına uymadığı gerekçesiyle polis tarafından ensesinden vurularak komaya girmesi olmuştu. Baran Tursun 30 Kasım 2007'de hayatını kaybetmişti³¹.

Tursun'a ateş açan polis memuru O.A'nın tutuklandığı olayın soruşturmasında ortaya atılan iddialar yine kafaları karıştırdı. İzmir Emniyet Müdürlüğü, 7 ekip otosunun Tursun'un kullandığı aracı 7 kilometre takip ettiğini iddia ederken, baba Mehmet Tursun savcılığın hazırladığı dosyada yer alan telsiz konuşma kayıtlarını göstererek: "Olay saat 03.13'de başlıyor ve 03.19'da sona eriyor. Arabadan şüphelenip takip ediyorlar ve 2 dakika 20 saniye sonra da öldürüyorlar" dedi. Olayla ilgili tutuklanan polis memuru O.A. ifadesinde dur ihtarını yaptıklarını ve kazayla tek el ateş ettiğini söylerken, polis Tursun'un ensesinde bir, kullandığı cipte ön konsolda ve camda üç tane kurşun deliği sapladı. Tursun'un ölümünün ardından medyada çıkan haberlere de tepki gösteren aile avukatı, Emniyetin gazeteler üzerinde baskı kurduğunu söyledi³².

Bu ve benzeri olayların son aylarda medyada geniş yankı bulmasının ardından İçişleri Bakanı Beşir Atalay, 81 il valiliğine "Polisin Yetkileri" ile ilgili genelge gönderdi. İki sayfalık genelgede, Türk Ceza Kanunu ve Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nda belirlenen meşru şartların oluşması halinde silah kullanılması istendi³³. Genelgede, polisin görevini yerine getirirken insan hak ve özgürlükleri ile güvenliğin sağlanması arasındaki hassas dengeyi gözetmesi, bunun sınırlarını profesyonelce tayin ve tespit etmek zorunda olduğu belirtildi.

Malatya Davası

³⁰ Lale Sarıbrahimoğlu, "Security Concerns and Local Industrialization Boost Turkish Military Budget (Güvenlik Endişeleri ve Yerel Sanayileşme Türkiye'nin Askeri Bütçesini Yükseltiyor)," *Eurasia Daily Monitor* 4(236), 20.12.2007

³¹ "Polis kurşunuyla vurulan Baran öldü," *Hürriyet*, 01.12.2007; "Zanlı polis 'kaza oldu' diyor araçtaki kurşunlar yalanlıyor," *Radikal*, 01.12.2007; "Polis kurşunuyla vurulan Baran öldü," *Sabah* 01.12.2007; "İzmir'deki kovalamacada yaralanan genç öldü," *Zaman*, 01.12.2007

³² "Polis kurşunuyla ölen Baran'ın cenazesinde polise isyan," *Gündem*, 01.12.2007; "Tursun 'Katil polis' sloganıyla toprağa verildi," *Radikal*, 02.12.2007

³³ "Polis, kurşun yerine kapanla durduracak," *Zaman*, 01.12.2007; "Bakan, 'Polisin yetkileri' genelgesi yayınladı," *Sabah*, 01.12.2007; "Polise 'hassas davranım' genelgesi," *Sabah*, 01.12.2007; "Genelge, Tursun'a yetişmedi," *Sabah*, 02.12.2007; "Teşkilatı töhmet altında bırakan polise müsamaha yok," *Zaman*, 02.12.2007

18 Nisan 2007 günü, Malatya'da Hıristiyanlıkla ilgili broşür ve kitap basan Zirve Yayınevi'nde Alman uyruklu Tilman Ekkehart Geske, Necati Aydın, Uğur Yüksel işkence yapılarak ve boğazları kesilerek öldürülmüştü. Yayınevi çalışanlarını misyoner faaliyet yürüttükleri gerekçesiyle öldüren Emre Günaydın, Hamit Çeker, Abuzer Yıldırım, Cuma Özdemir ve Salih Gürler hakkında açılan davanın dosyasından ve sanıkların telefon kayıtlarının incelenmesinden ilginç sonuçlar çıktı. Malatya Davası da, Türkiye'de sonu gelmeyen ve kafa karıştırıcı ilişkilerin ortaya çıktığı davalar serisinde yerini aldı.

Soruşturma sırasında ortaya çıkan gelişmelerden biri, sanıkların katliamdan önceki altı ayda 106 ayrı cep telefonu cihazı kullandığı ve sanık Abuzer Yıldırım'ın cinayetten sonra üzerinde bulunan cep telefonundan bir savcı adına kayıtlı telefonla mesajlaştığı oldu. Yıldırım'ın konuştuğu başka bir telefon sahibinin adresinin Ankara Özel Harekât Daire Başkanlığı olduğu tespit edildi. Sanıklardan Emre Günaydın'ın ise 15 Mart -12 Nisan 2007 tarihleri arasında misyonerlik faaliyetleri konusunda bilgi aldığı MHP İl Genel Meclis üyesi olan Ruhi Polat ile 18 kez mesajlaştığı ve görüştüğü de ortaya çıktı³⁴. *Zaman* gazetesi aynı soruşturma ile ilgili olarak sanıkların telefonundan 2. Ordu Komutanlığı'na bağlı kişilerle de görüşüldüğünü öne sürdü.³⁵

Aralık ayı boyunca Malatya Davası ile ilgili gelişmeler çeşitli gazetelerden derlendiği biçimiyle şöyledir:

5 Aralık 2007 Emniyet ve hastaneden savcılığa gönderilen yazılarda katliamdan kaçarken balkondan düşüp yaralanan Emre Günaydın'ın tedavi gördüğü hastanedeki güvenlik kamerası kayıtlarının silindiği ortaya çıktı³⁶. *Radikal* gazetesinin haberine göre 10 günü kapsayan hastane kayıtlarına ilişkin görüntülerin teknik nedenlerle imha edildiği iddia edildi ve kamerayı değiştirmekle görevli üsteğmenin azmettirici olduğuna dair bir ihbar ortaya çıktı³⁷. Hastane kayıtlarının kaybolması üzerine ortaya atılan iddiaya karşılık yapılan resmi açıklamada, müfettişler 75 kasetin soruşturmada bulunduğunu ve silinmediğini açıkladı³⁸.

6 Aralık 2007 *Gündem* gazetesi Malatya katliamında kullanılan silaha bir gün önce polis tarafından el konulduğunu ortaya attı³⁹. Habere göre, Emre Günaydın, katliamdan önce 16 Nisan günü 'Malatya Av Pazarı 2' adlı işyerinden 20 YTL'ye 1312 seri numaralı Smith Wesson marka kuru sıkı tabanca satın aldı ve 17 Nisan'da, kuru sıkı tabancasını denemek için Pınarbaşı mesire yerine giderek silahla deneme atışları yaptı. Burada çevredekilerin tepkisiyle karşılaştı ve şikayet üzerine bölgeye gelen polis, Günaydın'ın silahına el koydu. Ancak polisin el koyduğu silahın, bir gün sonra, 18 Nisan'da katliamda kullanıldığı ortaya çıktı.

Ancak daha sonra *Hürriyet* gazetesinin verdiği habere göre, Malatya katliamıyla ilgili inceleme yapan iki polis müfettişi, kurusıkı tabancanın seri numarası olmayacağını, el konulan silahla eylemde kullanılan kurusıkının aynı tip ve marka olduğu için numaralarının 1312 olduğunu iddia etti⁴⁰.

8 Aralık 2007 31 klasörden oluşan dava dosyasının 16'sında öldürülenlerle ilgili bilgiler yer alıyor. Bu klasörlerde yayınevi faaliyetleri, telefon görüşmeleri, kimlerle iletişim kurdukları,

³⁴ "Malatya cinayetlerinde bir tuhaf telefon trafiği," *Radikal*, 04.12.2007; "Malatya katliamında özel hareket izi çıktı," *Gündem*, 04.12.2007

³⁵ "Özel Harekat ve 2. Ordu'nun telefonları aranmış," *Zaman*, 04.12.2007

³⁶ "Malatya katliamında skandal gelişmeler," *Hürriyet*, 05.12.2007

³⁷ "Malatya katliamında 'görüntü' bozuldu," *Radikal*, 05.12.2007

³⁸ "Malatya katliamında kafalar karıştı," *Zaman*, 21.12.2007

³⁹ *Gündem*, 06.12.2007

⁴⁰ "Malatya'daki 1312'nin esrarı çözüldü," *Hürriyet*, 13.12.07

kimlerin Hıristiyanlığa yatkın olduğu ve öldürülenlerin geçmişe dönük bir yıllık banka kayıtları gibi bilgiler yer alıyor. Böylesine detaylı bilgilerin dava dosyalarında yer alması, üç kişinin 'misyonerlik' iddiasıyla çok önceden takip edildiği şüphesini doğurmuştu. Aynı doğrultuda, yeni ortaya çıkan "Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğü Kimlik Tespit ve Sicil Büro Amirliği"nden gönderilen "Ek Suç Bildirme Formu"nda, Türk Ceza Kanunu'nda böyle bir suç bulunmamasına rağmen, öldürülen Necati Aydın'ın "Hıristiyanlık propagandası yapmak" suçunu işlediği belirtiliyor⁴¹.

15 Aralık 2007 Malatya katliamının bir numaralı zanlısı Emre Günaydın'ın hastanede kaldığı döneme ilişkin kamera kayıtlarının silinmesinin ardından, o dönemde jandarmanın kasetlerdeki konuşmaları not olarak yazdığı tutanaklar ortaya çıktı. Bu notlara göre Günaydın yanına giden jandarmaya "Ben geçen hafta Malatya'da 3 misyoner tespit ettim. Adamları ekmek bıçağıyla hatır hutur kestim. Uyuyamıyorum, bunu sana söyledim rahatladım. Amcamın oğlu Abuzer, bir de Mehmet diye biriyle kestik, yeri de Zirve Yayınevi" dediği ortaya çıktı⁴².

22 Aralık 2007 Yeni ortaya atılan iddiaya göre, öldürülen 3 kişiyle 5 sanığa ait 46 parça kanlı giysi aynı delil torbasına konuldu. Resmi açıklamaya göre ise, Malatya Emniyet Müdürü Ali Osman Kahya, delillerin ayrı poşetlere konularak isimlere göre etiketlendiğini ve gelen raporda hangi zanlının üzerinde hangi maktulün kanının olduğunu yazılı olduğunu açıkladı.⁴³

26 Aralık 2007 İçişleri Bakanlığı tarafından görevlendirilen müfettişler soruşturmayı tamamladı. Soruşturma sonucunda, 3 polis hakkında 'dikkatsizlik', 1 baş komiser hakkında ise 'denetimde titizlik göstermediği' gerekçesiyle soruşturma başlatıldığı öğrenildi⁴⁴.

Şemdinli Davası

Bir türlü sonu gelmeyen, gelse de soruşturma sırasında ortaya atılan iddiaların kamuoyunda güvenlik ve yargı mekanizmalarının güvenilirliği açısından ciddi şüpheler bıraktığı davalar arasında yer alan Şemdinli Davası'ndaki sanıkların tahliyelerine karar verildi.. Van Jandarma Asayiş Kolordu Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nin ilk duruşmada tahliyelerine karar verdiği Şemdinli sanığı astsubaylar Ali Kaya ve Özcan İldeniz güvenlik gerekçesiyle batıdaki illere tayin edildi.

9 Kasım 2005 tarihinde Umur Kitapevi'ne yapılan bombalı saldırıda ve sonrasında meydana gelen olaylarda 2 kişi ölmüş, 5 kişi yaralanmıştı. Atılan bombayla ilgili Astsubaylar Ali Kaya Özcan İldeniz ile PKK itirafçısı Veysel Ateş tutuklu olarak yargılanıyordu. Şemdinli Cumhuriyet Savcılığı tarafından başlayan soruşturmada olaya karıştıkları belirlenen PKK itirafçısı Veysel Ateş çıkartıldığı mahkeme tarafından tutuklanırken, Ateş ile olaya karıştıkları ifade edilen Astsubaylar Ali Kaya ve Özcan İldeniz ise serbest bırakılarak uzun süre tutuklanamamıştı. Şemdinli Cumhuriyet Savcısı Harun Ayık, soruşturmada görevsizlik kararı vererek dosyayı Van Cumhuriyet Başsavcılığı'na göndermişti. Cumhuriyet Savcısı Ferhat Sarıkaya tarafından yapılan soruşturmada başta Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt olmak üzere çok sayıda üst düzey komutanlar hakkında soruşturma başlatılmıştı. Bunun üzerine Sarıkaya, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) tarafından mesleğinden ihraç edilmişti ve dosyalar da askeri savcılığa gönderilmişti.

⁴¹ "Malatya'da eşi bulunmaz skandal," *Radikal*, 08.12.2007

⁴² "Malatya'da itiraf: Hatır hutur kestim," *Sabah*, 15.12.2007

⁴³ "Malatya katliamında kafalar karıştı," *Zaman*, 21.12.2007

⁴⁴ *Hürriyet*, 26.12.2007

Mahkeme açılan davayı kabul ederek yaptığı yargılama sonunda sanıklar Ali Kaya, Özcan İlideniz ve Veysel Ateş'e 'Suç için anlaşmak, adam öldürmek, adam öldürmeye teşebbüs etmek ve adam yaralamak' suçlarından 39'ar yıl 10 ay 27'er gün hapis cezası vermişti. Sanık avukatları tarafından karar temyiz için Yargıtay'a götürüldü. Yargıtay 1. ve 9. Ceza Daireleri arasında gidip gelen dosya son olarak 9. Ceza Dairesi tarafından yerel mahkemenin kararı görevsizlik ve eksik soruşturma gerekçesiyle bozulmuştu. Van 3. Ağır Ceza Mahkemesi ilk önce Yargıtay'ın kararına kısmen uyarak davanın genişletilmesine karar vermiş ancak dosyanın askeri mahkemeye gönderilmesine karşı çıkmıştı. Adli yargı ataması döneminde Van 3. ve 4. Ağır Ceza Mahkemelerine yapılan yeni atamalarla yeniden oluşan mahkeme heyeti ise Yargıtay kararına uyarak dosyayı Askeri Mahkeme'ye göndermeye karar vermişti.

Aralık 2007'ye kadar gelinen süreç bu şekilde işlerken, Aralık ayında çeşitli gazetelerden derlenen gelişmeler şöyle oldu:

14 Aralık 2007 2 yıldır süren yargılamasına sil baştan yeniden başlanan davanın askeri mahkemede ilk duruşması görüldü⁴⁵. Mahkeme sonucunda Şemdinli sanıkları astsubaylar Ali Kaya, Özcan İlideniz ve PKK itirafçısı Veysel Ateş tahliye edildi.

Dava sürecinde yaşananları anımsatan müdahil avukatlardan Ayhan Çabuk, yaşanan olaylar zincirinin, dönemin Kara Kuvvetleri Komutanı Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt'ın sözlerinden bağımsız olduğuna inanmanın gereksiz bir iyimserlik olduğunu belirtti.⁴⁶

Gündem gazetesi, açıklamada bulunan sanık avukatlarının “Şemdinli davasını TSK karşısında anti-propaganda yapan PKK ve ABD'ye yanıt olduğunu söyleyerek, Türkiye Cumhuriyetine hayırlı olsun” açıklamasında bulunduğunu öne sürdü⁴⁷. *Radikal* gazetesi haberine göre sanık avukatlarından Vedat Gülşen, kararla, Türkiye Cumhuriyeti devletinin, devlet olma vasfını yinelediğini ifade ederek, bu olayın Avrupa Birliği tarafından artık koz olarak kullanılmayacağını dile getirdi⁴⁸.

16 Aralık 2007 Van Jandarma Asayiş Kolordu Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nin ilk duruşmada tahliyelerine karar verdiği Şemdinli sanığı astsubaylar Ali Kaya ve Özcan İlideniz güvenlik gerekçesiyle Batıdaki illere tayin edildi. Cezaevine girerken alınan tabancaları da astsubaylara geri verildi. Türk Silahlı Kuvvetleri ile ilişkileri kesilmeyen Kaya ve İlideniz, Batı illerine tayin emirleri Jandarma Komutanlığı tarafından hazırlanarak, resmi görevlerine döndüler. Bitlis Cezaevi'ndeki Veysel Ateş de tahliye edilerek Hakkari'ye gitti.⁴⁹

Tahliye kararının ardından dava ile ilgili tartışmalar medyanın gündeminden düşerken, DTP Şemdinli davasında yargılanan sanıkların tahliye edilmesini kaygı verici bir durum olarak niteledi ve açıklamasında kararın “Büyükanıt'ın iyi çocuklarını 'iyi işler' yapmaya teşvik ettiğini” öne sürdü⁵⁰. *Hürriyet* gazetesinin bu açıklamayı “DTP yine kaşıyor⁵¹” başlıklı haberde vermesi, ana akım medyanın Şemdinli davası sonucunu tartışmaya açmaya niyetinin olmadığını doğrular

⁴⁵ “Şemdinli davası sıfırdan başlıyor, gözler Van Askeri Mahkemesi'nde,” *Zaman*, 13.12.2007; “Şemdinli davası bu kez 'askeri mahkemede' başlıyor,” *Zaman*, 14.12.2007

⁴⁶ “Şemdinli sanıkları tahliye edildi,” *Hürriyet*, 14.12.2007; “Şemdinli Davası'nda 3 sanık serbest,” *Sabah*, 14.12.2007

⁴⁷ “Şemdinli sanığı 'iyi çocuklar' tahliye edildi,” *Gündem*, 14.12.2007

⁴⁸ “Üç Şemdinli sanığına tahliye,” *Radikal*, 15.12.2007

⁴⁹ “Şemdinli sanığı iki astsubaya güvenlik tayini,” *Hürriyet*, 16.12.2007, “Şemdinli sanığı iki astsubay batı illerine atandı,” *Zaman*, 17.12.2007

⁵⁰ “Şemdinli kararını tankla tur atarak kutladılar,” *Radikal*, 16.12.2007

⁵¹ “DTP yine kaşıyor,” *Hürriyet*, 15.12.2007

nitelikteydi. Şemdinli davası da Hrant Dink cinayeti ve Malatya katliamı gibi, Murat Belge'nin deyimiyle, "hukuk-güvenlik cinayetleri" listesindeki yerini aldı⁵².

⁵² Murat Belge, "Mahkemelerde ne oluyor?," *Radikal*, 16.12.2007